

At arbejde med personer med udviklingshæmninger – socialpædagogens rolle

Diskussionspapir

At arbejde med personer med udviklingshæmninger – socialpædagogens rolle

Af: International Association of Social Educators (AIEJI)

Udgivet af AIEJI, International Association of Social Educators, november 2010

ISBN: 978-87-89992-60-0

Dokumentet kan bestilles via email: dee@sl.dk

Forord

International Association of Social Educators, AIEJI, er et netværk af socialpædagoger fra hele verden. Som en opfølgning på udgivelsen af dokumentet "The professional competences of social educators – a conceptual framework (2009)" besluttede AIEJI's bestyrelse, som en del af arbejdsstrategien 2009 – 2013, at fokusere på socialpædagogens rolle og de nødvendige kompetencer i arbejdet med personer med udviklingshæmninger.

På baggrund af et dokument fra Nordisk Forum For Socialpædagoger (NFFS) samt bidrag fra Italien og Spanien blev der lavet et oplæg. Efterfølgende afholdt AIEJI et seminar i september 2010, hvor indholdet af oplægget blev diskuteret og gennemgået. Det eksisterende dokument afspejler refleksionerne og konklusionerne fra dette seminar. Imidlertid er det dog vigtigt at understrege, at dokumentet ikke er ment som endeligt eller absolut. Det er et diskussionspapir, der ude på arbejdspladserne kan danne baggrund for debat og overvejelse om socialpædagogens rolle og den videre udvikling af faget.

Den grundlæggende debat om socialpædagogens rolle

Årtiers bestræbelser på at normalisere livsvilkårene og inkludere mennesker med udviklingshæmninger i samfundet er langt fra lykkedes. Det er ikke tilfredsstillende. I dette essay peger AIEJI's medlemsorganisationer på, at det er nødvendigt at ændre fokus for den samfundsmæssige indsats. Fra et mål om normalisering til en ny vision om medborgerskab, der handler om inklusion og deltagelse.

Socialpædagogik kan defineres som: Teorien om, hvordan psykologiske, sociale og materielle forhold og forskellige værdiorienteringer fremmer eller hindrer individets eller gruppens samlede udvikling og vækst, livskvalitet og trivsel. Et grundlæggende fundament i det socialpædagogiske arbejde er at skabe betingelser for integration og forhindre marginalisering og social udstødning. Dette finder sted i en social samspilsproces med henblik på at støtte og medvirke til at udsatte individer og grupper udvikler deres egne ressourcer i et samfund i forandring (AIEJI: The professional competencies of social educators, 2006).

En socialpædagog er en refleksiv professionspraktiker. En professionel, som arbejder bevidst og målrettet. Bevidst vil sige: Viden om hensigtsmæssige metoder og deres konsekvenser. Og målrettet: Viden om hvad man vil opnå med andre og sig selv – socialpædagogisk såvel som menneskeligt og politisk.

I dette essay diskuteres socialpædagogens rolle og ansvar i arbejdet med og for mennesker med udviklingshæmninger, og der peges på at:

- Etisk bevidsthed, refleksion og begrundet beslutningstagen er helt afgørende for kvalitet af den socialpædagogiske praksis, når mennesker med udviklingshæmninger skal opleve at leve et værdigt liv på lige fod med andre medborgere.
- Det er afgørende, at der sættes fokus på mennesker med udviklingshæmningsmenneskerettigheder og i forlængelse heraf, at FN's handicapkonvention bliver et aktivt redskab i dialogen om udviklingen af målgruppens livsvilkår og den socialpædagogiske praksis.

Målgruppen for essayet er AIEJI's egne medlemmer, studerende og andre centrale aktører som har fokus på levevilkårene for mennesker med udviklingshæmninger. Det er håbet, at essayet vil blive brugt i debatten om udviklingen af den socialpædagogiske praksis. Internt i medlemsorganisationerne, på uddannelsessteder der uddanner kommende socialpædagoger og i kommunal- og socialpolitiske sammenhænge.

Benny Andersen

AIEJI præsident
november 2010

Indhold

Forord	3
Resumé	5
Indledning	6
Kapitel 1. Ethiske værdier og principper	9
1.a. Ethiske værdier i den socialpædagogiske praksis	9
1.b. Handicapkonventionen – definitioner og udfordringer	11
Kapitel 2. Fokus på nogle centrale problemstillinger	14
2.a. Retten til eget hjem	14
2.b. Magt og tvang	16
Kapitel 3. Inklusion og medborgerskab	17
3.a. Konsekvensen af etik og princippet om menneskerettigheder	17
3.b. Myter og anti-myter	17
3.c. Medborgerskab – inklusion og deltagelse	18
Kapitel 4. Princippernes konsekvenser for socialpædagogikken	19
4.a. Konsekvenser for samfundet	19
4.b. Konsekvenser for professionen	19
4.c. Konsekvenser for socialpædagogens rolle	19
4.d. Konsekvenser for de socialpædagogiske kompetencer	20
Kapitel 5: Socialpædagogernes og organisationernes rolle	22
5.a. Organisationen som politisk aktør	22
5.b. Organisationen som faglig aktør	22
Appendiks 1	23
Appendiks 2	24
Appendiks 3	25
Appendiks 4	26
Appendiks 5	28
Appendiks 6	33

Resumé

Essayet tager sit afsæt i at til trods for mange årtiers bestræbelser på at normalisere og integrere mennesker med udviklingshæmninger, er der stadig langt igen, før målet er nået. Der er således behov for at italesætte en ændret vision i den samfundsmæssige og politiske debat: En vision om et værdigt liv i medborgerskab, via inklusion og deltagelse.

Essayet har fokus på den socialpædagogiske praksis for og med mennesker med udviklingshæmninger, og de særlige kendetegn ved denne praksis. Der peges på, at socialpædagogerne har en række uafviselige etiske grundværdier og principper. Kendetegnet ved høj kvalitet i praksis, og i fagorganisationernes italesættelse af den socialpædagogiske praksis, er: Bevidsthed, refleksion og begrundet beslutningstagen på baggrund af værdier.

I forlængelse heraf fremhæves en række artikler i FN's handicapkonvention og konsekvenserne af disse for den socialpædagogiske praksis. Der peges på, at der er behov for at udvikle mentale billeder af, hvordan et inkluderende samfund kan se ud. Det gælder på det samfundsmæssige såvel som det politiske niveau, men også hos socialpædagogerne og deres faglige fagorganisationer.

Essayet har fokus på to centrale problemstillinger i den socialpædagogiske praksis: Retten for mennesker med udviklingshæmninger til en bolig, der opleves som deres

eget hjem, samt magt og tvang. Der peges på, at retten til eget hjem fordrer afinstitutionisering af boliger og af hverdagen i boligerne. Kendt socialpædagogisk praksis udfordres, og nye praksisformer efterspørges. Magt og tvang diskuteres i lyset af den grundlovssikrede ret til personlighed frihed, som eksisterer i de fleste demokratiske lande. Dette perspektiveres via en diskussion af omsorg, herunder omsorgssvigt og omsorgstvang, i lyset af socialpædagogernes etiske grundværdier og principper.

Der peges i essayet på, at FN's handicapkonvention kan forstås som et opgør med mellem "dem" og "vi" tænkningen. Konventionen udfordrer den socialpædagogiske praksis og fordrer, at der udvikles en praksis i et anti-mytisk perspektiv, hvor ikke-diskrimination, men værdighed og inklusion for mennesker med udviklingshæmninger er omdrejningspunktet.

Afslutningsvis diskuteres socialpædagogernes roller og kompetencer i et inklusionsperspektiv. Der peges på, at når socialpædagogisk praksis skal udøves i overensstemmelse med menneskerettigheder og etiske grundværdier, skal den forvaltes med henblik på, at det enkelte menneske med udviklingshæmning får størst mulig magt over eget liv og dermed mulighed for at realisere sine rettigheder via selvbestemmelse og deltagelse.

Indledning

I indledningen peges der på, at det er nødvendigt at udfordre og udvikle princippet om normalisering og integration, som i flere årtier har været den altdominerende målsætning for den samfundsmæssige indsats. Der peges på, at denne målsætning ikke er lykkedes. Livsvilkårene for mennesker med udviklingshæmninger adskiller sig fortsat på væsentlige livsområder fra de vilkår, som andre medborgere i samfundet har. Der argumenteres for, at der er behov for en ny målsætning for indsatsen med overskriften "Medborgerskab – inklusion og deltagelse". I indledningen forklares endvidere, hvorfor terminologien udviklingshæmning benyttes, når målgruppen omtales, selvom udviklingshæmning ikke er et entydigt begreb.

En udfordring til normaliserings- og integrationsprincippet

Globalt har mange lande oplevet en dramatisk vækst i levestandarden i de sidste 50 år. Dette gælder hele befolkningen såvel som mennesker med udviklingshæmninger. I perioden har også samfundets syn på mennesker med udviklingshæmninger udviklet sig. Dette har været medvirkende til, at det ideologiske grundlag for udformningen af politikken såvel som støtten og hjælpen for mennesker med udviklingshæmninger har gennemgået store ændringer.

Normalisering og integration har været et bærende princip for de samfundsmæssige og politiske målsætninger i mange lande. Når livsvilkår, udvikling og indsats for mennesker med udviklingshæmninger har skullet planlægges, udføres og evalueres har begreberne normalisering og integration været grundlaget. Begreberne er dog præget af en vis uklarhed.

I dag er det under alle omstændigheder sådan, at når livsvilkårene for målgruppen sættes på dagsordenen, er normaliserings- og integrationsbegreberne på alles læber. Uden at sætte spørgsmålstegn ved disse begreber, deres eksakte mening og konsekvenser.

Dette essay argumenterer for, at tiden er kommet til at reformulere den samfundsmæssige og politiske målsætning og for at udvikle normaliserings- og integrationsprincippet (ideologien) til en målsætning om medborgerskab – inklusion og deltagelse. Begrundelserne for at en reformulering er nødvendig er mange. Her skal blot nævnes nogle helt centrale:

¹ Forståelsen af medborgerskab er i nyere tid særligt inspireret af den britiske sociolog T.H. Marshall. Det var nødvendigheden af, at ingen var afskåret fra deltagelse i det sociale og politiske liv, der fik ham til at udvikle det civile og politiske medborgerskab til også at indbefatte sociale rettigheder.

- Normaliserings- og integrationsprincippet kan kritiseres for, at det ofte bliver praktiseret som tiltag, der rettes mod individer og ikke mod sociale sammenhænge. Konkret har det ofte betydet en praksis, der tilstræber at ændre mennesker med udviklingshæmninger snarere end de sociale sammenhænge, de indgår i.
- I de senere år er der i den generelle samfundsmæssige debat om forholdet mellem den enkelte medborger og dennes rettigheder og pligter sket en øget vægtning af fokus på individuelle livsformer og mangfoldighed. Denne vægtning har ikke fået gennemslag i forhold til debatten og tiltagene for mennesker med udviklingshæmninger.
- Mennesker med udviklingshæmninger har i dag i de fleste lande fået formelle rettigheder som medborgere med samme rettigheder og pligter som alle andre, men et reelt medborgerskab fordrer såvel politiske, civile og sociale rettigheder og muligheder for at udnytte disse rettigheder¹.
- Til trods for de mange års normaliserings- og integrationsbestrebelse viser forskningen, at mennesker med udviklingshæmninger fortsat har meget ulige livsvilkår. Det gælder levestandard, bolig, uddannelse og arbejde. De lever fortsat deres liv parallelt ekskluderet fra det øvrige samfund. De lever i særlige boliger, går på særlige uddannelser – hvis de overhovedet har uddannelsesmuligheder, de arbejder og udfolder deres fritidsaktiviteter i særlige foranstaltninger.

Livsvilkår for mennesker med udviklingshæmninger

Der er megen variation i, hvad der reelt vides om, hvordan livsvilkårene for mennesker med udviklingshæmninger er.

Der er ingen tvivl om, at mennesker med udviklingshæmninger har fået det bedre – for eksempel i de nordiske lande. Den største forandring vedrører boligvilkårene. Flere har fået private boliger, og de har fået større rum for selvbestemmelse. Kontakten til familie er øget, og der er muligvis også mere kontakt til venner – hvorimod der er sket en reduktion af fritidstilbud. Men ikke alle har fået forbedringer i boligforholdene, og der er fortsat

---

mange, som ikke har eget bad og toilet, eget køkken og egen indgangsdør.

Men ét er boligstandarden, noget andet er hvilke muligheder, det enkelte menneske med udviklingshæmninger har for livsudfoldelse i boligen. Endnu er botilbuddene og den socialpædagogiske støtte præget af at være arbejdspladser frem for et privat hjem.

Talrige undersøgelser viser, at hverdagslivet i boligerne mere bestemmes og fastlægges af de professionelle end af beboerne selv. Hverdagslivet er fortsat institutionaliseret. Det er i høj grad præget af disciplinering, magt og tvang frem for at være et eget råderum for den enkelte og dennes selvbestemmelse. Undersøgelserne påpeger, at selvbestemmelsen og indflydelsen i hverdagen er lille. Det er hovedsageligt de professionelle, der træffer afgørelser på den enkeltes vegne.

Nu til dags deltager mennesker med udviklingshæmninger i en række fritids-, samværs- og beskæftigelses-tilbud. Deres fritid er ikke så forudsigelig og standardiseret som tidligere. De kommer forholdsvis nemt og mere rundt i lokalsamfundet. Men samtidig peges der på, at der er behov for at udvikle en langt større variation og vifte af tilbud indenfor den almindelige fritids- og beskæftigelsessektor (se appendiks 4 for eksempler på aktiviteter).

Terminologi

Essayet har til formål at beskrive de udfordringer som en afgrænset gruppe borgere stiller den socialpædagogiske praksis og socialpædagogernes organisationer overfor. For at præcisere afgrænsningen er der behov for at italesætte og beskrive denne gruppe nærmere. Dette er ikke uproblematisk, idet der dermed er behov for at beskrive gruppen ud fra bestemte typeskemaer.

I den sociale interaktion mellem mennesker opfatter vi hinanden ud fra typeskemaer, ved hjælp af hvilke vi forstår og "kan finde ud af" den anden. Der skelnes mellem to forskellige niveauer i den sociale interaktion, hvor typedannelserne bliver mere og mere anonyme, jo længere de bevæger sig væk fra ansigt-til-ansigt relationerne. Typeskemaerne i ansigt-til-ansigt relationerne er fleksible. Det er de, fordi de kan udforskes og korrigeres i mødet med den anden. Typedannelserne i relationerne

fjernt fra mødet med den anden er fastlåste af bestemte forestillinger om en bestemt adfærd, bestemte egenskaber, persontyper og roller. I forlængelse heraf tilskriver vi også os selv roller og bestemte egenskaber.

Begrebet udviklingshæmning er på ingen måde et entydigt begreb, og der er internationalt ingen enighed om begrebets indhold eller definition. Der findes mindst 3 forskellige forståelser af begrebet:

- Udviklingshæmning – personer med hjælpebehov
- Udviklingshæmning – en tilstand med begrænset intelligens
- Udviklingshæmning – en social konstruktion

Måden at definere og forstå begrebet på har ændret sig i løbet af de sidste 10 år. En gang blev handicap og udviklingshæmning brugt som en måde at karakterisere en bestemt gruppe af stort set stabile begrænsninger på. Nu har Verdenssundhedsorganisationen (WHO) bevæget sig mod et nyt internationalt klassificeringssystem: International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF 2001). Dette system lægger vægt på funktionel status frem for diagnoser. Det handler ikke blot om mennesker med traditionelt anerkendte handicap kategoriseret efter diagnose, men om alle mennesker. For første gang opfordrer deklARATIONEN om ICF også til, at man helt holder op med at differentiere mellem "mentale" eller "fysiske" helbredstilstande (se appendiks 2 for mere om WHO's definition).

Den forståelse, man har af begrebet om udviklingshæmning, vil have betydning for hvilken målsætning og hvilken indsats, der peges på som nødvendig for at forbedre målgruppens livsvilkår. Hvis der sættes fokus på hjælpebehovet, vil indsatsen ofte være rettet mod den enkelte og ikke mod de sammenhænge, personen indgår i. Hvis der sættes fokus på den manglende intelligens, vil indsatsen ofte blive rettet mod regulering af individet enten medicinsk eller pædagogisk. Hvis der sættes fokus på den sociale konstruktion, vil indsatsen ofte blive rettet mod individet, men også mod de sammenhænge individet indgår i.

I essayet har vi valgt at benytte terminologien: "mennesker med udviklingshæmninger" eller slet og ret "borgeren", når målgruppen italesættes. Dette er valgt, fordi

---

det er den måde, målgruppen omtales på i den offentlige debat i mange lande. Det erkendes, at FN's handicapkonvention italesætter målgruppen som mennesker eller personer med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser, og at det ville være mere korrekt at omtale målgruppen på denne måde.

Essayets terminologi med hensyn til målgruppebetegnelsen er derfor udtryk for et pragmatisk valg. Samtidig italesætter valget et dilemma som både forskere og andre socialpolitiske aktører står overfor, når de skal tale på vegne af andre mennesker – en målgruppe, som har forskellige behov og ønsker til deres liv. Ved at italesætte dem som en afgrænset målgruppe for tiltag, reduceres den enkelte til at blive én af mange, og målgruppen tilskrives bestemte og afgrænsede karakteristika. For at afbøde dette dilemma har vi valgt at tilføje "menneske" til begrebet udviklingshæmning. Med denne tilføjelse

ønsker vi at signalere, at mennesker, der får tilskrevet rollen som udviklingshæmmede, er langt mere end denne betegnelse uanset hvilken måde, begrebet defineres på. De er først og fremmest mennesker med samme værdighed og rettigheder som andre.

I essayet benyttes terminologien mennesker eller personer med handicap, når hele målgruppen for FN's handicapkonvention omtales. Denne målgruppebetegnelse omfatter, udover dem vi traditionelt italesætter som mennesker med udviklingshæmninger, også mennesker med autisme, med sindslidelser og med fysiske funktionsnedsættelser.

Endelig benyttes terminologien mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser eller sociale problemer eller slet og ret den enkelte, når hele målgruppen for den socialpædagogiske praksis italesættes.

Kapitel 1. Etske værdier og principper

I kapitel 1 peges på, at etik og fokus på menneskerettigheder kan forstås som socialpædagogikkens hjerteblod, hvor forudsætningen for høj kvalitet, i praksis og i den enkelte fagorganisations italesættelse af praksis, er kendskab til og refleksion over vægtningen af de etiske grundværdier og principper. Endvidere peges på en række artikler i FN's handicapkonvention. Artikler, som fremover skal have afgørende betydning for forståelsen af den samfundsmæssige indsats overfor mennesker med udviklingshæmninger og dermed også for socialpædagogikken og for socialpædagogernes roller og kompetencer i den konkrete praksis.

1.a. Etske værdier i den socialpædagogiske praksis

I socialpædagogernes møde med mennesker med udviklingshæmninger er grundlæggende etiske værdier af afgørende betydning for, hvorledes mødet forløber. I dette afsnit sættes fokus på de etiske værdier, som en række af AIEJI's medlemsorganisationer er forpligtet på at følge i kraft af deres tilslutning til Barcelona-deklARATIONEN fra 2003. Her angives det, at AIEJI's medlemmer vil definere et sæt etiske guidelines fælles for alle socialpædagoger, og at det at reflektere over praksis og fagets begrebsmæssige rammer er en del af kompetencegrundlaget for socialpædagoger (se appendiks 3 for Barcelona-deklARATIONEN).

Etske grundværdier

Af AIEJI's dokument om socialpædagogers professionelle kompetencer (The Professional Competences of Social Educators – a conceptual framework, 2007) fremgår det, at socialpædagogisk praksis bygger på humanisme og demokratiske værdier. Herunder respekt for principperne om menneskerettigheder.

Yderligere manifesterer dokumentet, at de nationale medlemsorganisationer har ansvar for at udvikle – og med jævne mellemrum opdatere – egne etiske regler eller retningslinjer og hermed redegøre for de etiske og moralske værdier, som de står inde for. Det er forskelligt, hvordan socialpædagogernes organisationer repræsenterer i AIEJI forvalter dette ansvar. Nogle af organisationerne har udviklet etiske regler – andre etiske værdigrundlag. Men uanset form peger alle eksisterende

dokumenter på, at socialpædagogernes grundlæggende værdier handler om værdier som frihed og selvbestemmelse, om retfærdighed og ligebehandling, om værdighed og integritet, om medmenneskelighed og at ville det gode.

Frihed og selvbestemmelse

Frihed betyder ikke kun, at mennesket er fri for tvang. Princippet indebærer en dobbelthed af både respekt og styrke. Frihed handler om det enkelte menneskes ret til at bestemme over sig selv, så længe dette ikke begrænser andre. Samtidig er det vigtigt at erkende, at udøvelse af frihed kræver kompetencer til dette i mødet med den anden. Kompetencer både hos den enkelte, men også hos personens nærmeste, i dette tilfælde ofte socialpædagogen.

I den socialpædagogiske praksis får frihedsbegrebet en ny dimension, idet borgerens selvbestemmelse står helt centralt i dagligdagen. Værdien selvbestemmelse indeholder i lighed med værdien frihed en dobbelthed af både respekt og styrke. Selvbestemmelse handler om det enkelte menneskes ret til at bestemme over sig selv. Men selvbestemmelse handler ikke bare om frihed for indblanding. Selvbestemmelse handler også om evnen og muligheden for at bestemme selv uanset fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser eller sociale problemer. Det enkelte menneske har denne ret uanset, om det har udviklet kompetencer til at benytte den eller ej.

I dette perspektiv sigter den socialpædagogiske praksis efter at udvikle, opbygge og understøtte den enkeltes egne valg og kompetencer til at træffe egne valg – samt at respektere de valg, den enkelte træffer.

Retfærdighed og ligebehandling

Værdien om retfærdighed handler om, at alle mennesker behandles fair. Dette medfører blandt andet, at goder, hvad enten der er tale om økonomiske goder, fortjenester eller tjenester, fordeles efter behov mellem indbyggerne i et samfund. Værdien indebærer positiv særbehandling med henblik på at sikre, at den enkelte med de evner, vedkommende har, kan få indflydelse på og deltage i aktiviteter i nærmiljøet og mere generelt i samfundslivet.

Ligebehandling udspringer af værdien retfærdighed og

---

har i årtier været en bærende værdi og et princip i de fleste lande i udviklingen af indsatsen for mennesker med udviklingshæmninger. Ligebehandlingsprincippet indeholder tre elementer: sektoransvar, solidaritet og kompensation.

Sektoransvar betyder, at den offentlige sektors ydelser, service og produkter i princippet er tilgængelige for mennesker med udviklingshæmninger. Solidaritet betyder, at de bredeste skuldre bærer de tungeste byrder. Det kommer til udtryk ved, at støtten til mennesker med udviklingshæmninger finansieres over skatten. Kompensation indebærer positiv særbehandling for at sikre det enkelte menneske med udviklingshæmninger lige muligheder ved, at der tages hensyn til og kompenseres for det enkelte menneskes forskellige udgangspunkt og forudsætninger.

I dette perspektiv er hovedsigtet for den socialpædagogiske praksis at kompensere og tage hensyn til det enkelte menneskes funktionsnedsættelser for at sikre dennes inklusion og deltagelse. Den enkelte socialpædagog og dennes organisation har ansvaret for at påpege, når de nødvendige ressourcer ikke er til stede, materielle såvel som immaterielle – for eksempel ved manglende mulighed for sundhedsbehandling, eller krænkelse af rettigheder grundet i økonomi eller manglede faglige kundskaber hos personalet. Når socialpædagoger indgår i den politiske debat om levevilkårene for mennesker med udviklingshæmninger, sker det ud fra et ligebehandlingsperspektiv, når der finder diskrimination sted, og i indignation over social uretfærdighed.

Værdighed og integritet

Værdighed er en central værdi for socialpædagogisk praksis, og værdighed og integritet er tæt forbundne værdier. Integritet betyder helhed eller uskadthed. I den forbindelse skelnes mellem fysisk og psykisk integritet. Den fysiske integritet vedrører den legemlige uskadthed, mens den psykiske integritet handler om beskyttelse mod følelsesmæssige overgreb og offentlig udlevering.

”Ikke at skade” er tæt forbundet med værdighed som etisk værdi og derigennem respekt for den enkeltes integritet. Samtidig kan der skelnes mellem aktive og passive krænkelse af såvel den fysiske som psykiske integritet. Aktive fysiske krænkelse kan være tæv og seksu-

elle overgreb, og passive krænkelse kan være vanrøgt. Aktive psykiske krænkelse er latterliggørelse, chikane og trusler, passive er understimulering og ignorering. I denne forståelse har socialpædagogisk praksis til formål at respektere den enkelte medborgers værdighed og integritet, men også at styrke den enkeltes værdighed.

Medmenneskelighed

Medmenneskelighed er ligeledes en central etisk værdi i socialpædagogisk praksis og kan forstås som at ville andre mennesker det godt. At man føler sig ansvarlig over for et andet menneskes velfærd uden hensyn til religion, køn eller politisk standpunkt, alene fordi han eller hun er et medmenneske. Denne ansvarlighed udøver man uden skelnen eller hensyn til egne interesser. Medmenneskelighed er et eksempel på en aktiv, udadvendt kærlighed til andre medmennesker.

Ud af værdien medmenneskelighed kommer det ”at ville det godt” for de mennesker, der er afhængige af ens indsats. Denne værdi er helt afgørende i socialpædagogisk praksis. Men samtidig kan der være en fare for, at værdien bliver brugt som begrundelse for, at socialpædagogen, via sine handlinger, griber til formynderi og overgreb over for den anden i det godes tjeneste.

Etikken er altid på spil

I socialpædagogisk praksis er etikken altid på spil, når målet er, at mennesker med udviklingshæmninger får et værdigt liv. Bag socialpædagogernes handlinger ligger en vurdering af, hvad der er godt og ondt. I socialpædagogisk praksis findes ingen rigtige handlinger. En bestemt handling i en konkret situation kan tilgodese en af de etiske værdier højere end en anden. Etisk stillingstagen findes ved den rigtige vægtning af de forskellige etiske værdier.

Socialpædagogisk praksis er ikke et privat anliggende. Socialpædagoger yder en samfundsmæssig indsats, der har til formål at sikre, at mennesker med udviklingshæmninger oplever, at de lever et værdigt liv. Derfor er det centralt, at socialpædagoger mestrer – som en kompetence – at kunne argumentere ud fra et etisk grundlag; at de kan vælge og bedømme socialpædagogiske handlinger ud fra etiske overvejelser. Den kollektive etiske refleksion er et væsentligt kvalitetsaspekt hos socialpædagoger.

Dermed kan fokus på etik og på menneskerettigheder forstås som socialpædagogikkens hjerteblod. Refleksion, værdier og vægtning af disse er forudsætning for høj kvalitet i den konkrete praksis. Samtidig kan dette fokus også forstås som en begrundelse for, at socialpædagogernes organisationer er optaget af at forbedre livsvilkårene for mennesker med udviklingshæmninger.

1.b. Handicapkonventionen – definitioner og udfordringer

FN vedtog *Konventionen om rettigheder til mennesker med handicap*² i december 2006. Selv om ikke alle lande repræsenteret i AIEJI endnu har ratificeret konventionen³, vil den være et centralt grundlag for socialpædagogerne i dialogen om udviklingen af den socialpædagogiske praksis og deres forståelse af den samfundsmæssige opgave.

I dette afsnit sættes fokus på centrale begreber og artikler i FN's handicapkonvention og konventionens betydning for socialpædagoger og deres socialpædagogiske praksis. Konventionen er mere end blot juridiske bestemmelser, som regulerer forholdet mellem det enkelte individ og den nationalstat, individet er borger i. Den konkretiserer og uddyber de etiske principper, som vi tidligere har slået fast må være grundlag for socialpædagogernes praksis.

Konventionens formål

FN's handicapkonvention bygger på principper om respekt for menneskets naturlige værdighed og personlige autonomi, herunder frihed til at træffe egne valg. På uafhængighed af andre personer, ikke-diskrimination, fuld og effektiv deltagelse og inklusion i samfundslivet, respekt for forskellighed og accept af personer med handicap, som en del af den menneskelige mangfoldighed og af menneskeheden. Et etisk argument der påpeger, at hvis ikke mennesker med handicap inkluderes i deres respektive nationalstater, vil disse stater og deres befolkninger miste noget væsentlig i deres forståelse af, hvad det vil sige at være menneske.

Funktionsnedsættelse/-hæmning

Konventionen omtaler funktionsnedsættelse/-hæmning på følgende måde i præambelens punkt 3: "Recognizing

² The United Nations (2006): Convention on the Rights of Persons with Disabilities

³ <http://www.un.org/disabilities/countries.asp?navid=17&pid=166#A>

that disability is an evolving concept and that disability results from the interaction between persons with impairments and attitudinal and environmental barriers that hinders their full and effective participation in society on an equal basis with others".

En sådan forståelse af funktionsnedsættelse/-hæmning fokuserer på misforholdet mellem individets forudsætninger og samfundets krav og stiller store krav til politisk og socialpædagogisk handlekraft (se appendiks 4 for yderligere definition af begrebet "handicap"). Denne forståelse af handicap udfordrer beslutningstagerne til at tænke og planlægge i tilgængelighed, på såvel det fysiske som psykiske plan. Mennesker kan have eller erhverve sig en funktionsnedsættelse/-hæmning. Hvor handicappede de bliver afhænger af, i hvor stor grad omgivelserne kompenserer og tager hensyn til deres funktionsnedsættelse/-hæmning.

Når levevilkårene fortsat er utilfredsstillende for mennesker med udviklingshæmninger, kan det forstås således: At de politiske beslutningstagere ikke har levet op til deres ansvar for at sikre målgruppens levevilkår. De har dermed ikke påtaget sig det nødvendige samfundsmæssige ansvar. Mange lande er med andre ord ikke inkluderende samfund.

Centrale artikler i konventionen

Vi vil her fremhæve nogle af artiklerne:

Artikel 12: Lighed for loven

Af artiklen fremgår det, at de deltagende stater på ny bekræfter, at personer med handicap har ret til overalt at blive anerkendt som havende retsevne på lige fod med andre og i alle livets forhold. Nationalstaterne er forpligtede til at træffe passende foranstaltninger til at give mennesker med handicap adgang til den støtte, de måtte have behov for til at udøve deres retslige handleevne.

Artiklen italesætter forholdet mellem formelt og reelt medborgerskab. I konventionens ånd er det ikke nok, at mennesker med udviklingshæmninger ligestilles på lige fod med andre medborgere via lovgivningen. De skal også have mulighed for reelt at udøve deres rettigheder via støtte og vejledning. Sidstnævnte er en udfordring til den socialpædagogiske praksis, som får til opgave at støtte det enkelte menneske med udviklingshæmninger i

---

at udvikle sine medborgerskabskompetencer. Men også kommunale mynigheder og politiske beslutningstagere står overfor en stor udfordring, således at ord om lige rettigheder og lige muligheder bliver til konkrete beslutninger og handlinger, der sikrer, at mennesker med udviklingshæmninger får reelle muligheder for at praktisere deres medborgerskab ved at en række politiske, civile og sociale rettigheder bliver realiserede.

Artikel 24: Uddannelse

Af artiklen fremgår det, at personer med handicap har ret til uddannelse. For at sikre denne ret skal deltagerlandene sikre et inkluderende uddannelsessystem på alle niveauer, samt livslang læring. For at virkeliggøre dette skal deltagerlandene blandt andet sikre uddannelse af fagfolk og personale på alle niveauer i uddannelsessystemet. Uddannelse, som skal omfatte handicapbevidsthed, kendskab til alternative kommunikationsformer, undervisningsmetoder og materialer, der kan støtte personer med handicap.

Artikel 27: Arbejde og beskæftigelse

Af artiklen fremgår det, at personer med handicap har ret til at arbejde på lige fod med andre for at kunne tjene til livets ophold ved beskæftigelse, som de selv frit vælger at påtage sig på et arbejdsmarked og i et arbejdsmiljø, der er åbent, inkluderende og tilgængeligt. Dette indebærer blandt andet retten til retfærdige og gunstige arbejdsvilkår på lige fod med andre, herunder lige muligheder og samme vederlag for arbejde af samme værdi. Det indebærer mulighed for deltagelse i erhvervsuddannelse og efteruddannelse, som fremmer deres ansættelse i såvel den offentlige som den private sektor.

Realisering af artiklen betyder, at de socialpædagogiske arbejds- og aktivitetstilbud, som i dag er de mest almindelige tilbud, i øget omfang skal afvikles. Tilbuddenes målsætning skal ændres, så formålet bliver at sikre mennesker med udviklingshæmninger en placering på det almindelige arbejdsmarked. Den faglige støtte, som mennesker med udviklingshæmninger får i dag i arbejds- og aktivitetstilbuddene, skal benyttes til at støtte dem således, at deres arbejdsliv blive meningsfyldt og givende.

Artikel 30: Deltagelse i kulturlivet, rekreative tilbud, fritidstilbud og idræt

Artiklen omhandler personer med handicaps ret til at deltage i kulturlivet på lige fod med andre og forpligter deltagerlandene til at træffe passende foranstaltninger for at sikre denne ret. Dette indebærer blandt andet deltagelse i rekreative tilbud samt fritids- og idrætsaktiviteter på alle niveauer, både i handicapspecifikke aktiviteter og i almene idrætsaktiviteter.

Øvrige rettigheder i konventionen

Øvrige rettighederne i konventionen handler blandt andet om ligestilling og ikke-diskrimination, tilgængelighed i vid forstand, retten til livet, retten til seksualitet, personlig frihed og frihed fra tortur, grusom og nedværdigende behandling, frihed fra udnyttelse, vold og misbrug, integritetsbeskyttelse, bevægelsesfrihed og ret til statsborgerskab, ret til en selvstændig tilværelse og til inklusion, ytringsfrihed og adgang til information, ret til sundhedsydelse, rehabilitering og rehabilitering, en rimelig levestandard og social beskyttelse, ret til deltagelse i det politiske og offentlige liv.

Det er vigtigt at slå fast, at konventionen ikke giver personer med handicap nye rettigheder, men stadfæster en række rettigheder som de allerede har. Det, konventionen gør, er, at den aktualiserer debatten om personer med handicaps livsvilkår og blandt andet giver anledning til, at:

- målsætningen for den samfundsmæssige indsats for mennesker med udviklingshæmninger bliver reformuleret,
- den enkelte kommune og den kommunale praksis påtager sig ansvaret for alle kommunens medborgere og dermed også mennesker med udviklingshæmningers livsvilkår og deltagelse i lokalsamfundet,
- socialpædagoger og de socialpædagogiske tilbud ses efter i sømmene og eventuelt reformulerer deres målsætninger for praksis, samt tager initiativ til ændring af organisering og tilrettelæggelse af denne praksis.

Centrale begreber i konventionen

I konventionens artikel 2 findes endvidere en række definitioner om diskrimination, rimelig tilpasning, universelt design og kommunikation:

Diskrimination på grund af handicap:

"Betyder enhver sondring, udelukkelse eller begrænsning på grund af et handicap, hvis formål eller virkning er at svække eller ophæve den ligelige anerkendelse, nydelse eller udøvelse af alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på det politiske, økonomiske, sociale, kulturelle, civile eller et hvilket som helst andet område. Dette omfatter alle former for diskrimination, herunder nægtelse af rimelig tilpasning".

Rimelig tilpasning:

Betyder nødvendige og passende ændringer og justeringer, som ikke indebærer en uforholdsmæssig stor eller unødvendig byrde, når dette er nødvendigt i et konkret tilfælde for at sikre, at personer med handicap kan nyde eller udøve alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige fod med andre.

Universelt design:

Betyder udformning af produkter, omgivelser, ordninger og tilbud således, at de i videst muligt omfang kan anvendes af alle personer uden behov for tilpasning eller særlig udformning. "Universelt design" udelukker ikke hjælpemidler til særlige grupper af personer med handicap, når der er behov der for.

Kommunikation skal forstås som:

Sprog, tekstvisning, punktskrift, taktil kommunikation, storskrift, tilgængelige multimedier samt skrift, lyd, klarsprog, oplæsning og forstørrende og alternative kommunikationsmåder, -midler og -formater, herunder tilgængelig informations- og kommunikationsteknologi.

Sprog skal forstås som:

Talesprog og tegnsprog samt andre former for nonverbal sprog.

Definitionerne har en række konsekvenser for forståelsen af mennesker med udviklingshæmning og den måde, der tales om deres ressourcer og begrænsninger på.

Diskrimination i konventionens ånd

I konventionens ånd findes der f.eks. ikke mennesker, der er sprogløse, fordi alle menneskelige handlinger kan tillægges betydning. Det betyder, at fællesskabet tillægges betydeligt ansvar for at sikre den enkeltes inklusion og deltagelse, ligesom fællesskabet forpligtes på at sikre så rimelig tilpasning, som dette er muligt. Alt andet vil være diskrimination.

I diskussion om mennesker med udviklingshæmningsrettigheder og om omsorg og magt vil det i forlængelse af konventionen kunne betragtes som diskrimination, hvis:

- deres rettigheder ikke respekteres
- der rejses tvivl om, at deres selvbestemmelse giver mening og er habil
- spørgsmålet, om det ikke vil være omsorgssvigt at lade dem bestemme selv, er det centrale omdrejningspunkt i diskussionen om indsatsen

Det vil også kunne tolkes som diskrimination, at de:

- ikke sikres de nødvendige ressourcer (økonomisk, fagligt mv.) til at kompensere og tage hensyn til deres funktionsnedsættelser
- ikke får mulighed for at udvikle medborgerskabskompetencer
- bliver nødsagede til at bo under institutionelle former

Og endelig vil det kunne betragtes som diskrimination, at der ikke er politisk bevågenhed på deres meget ulige livsvilkår.

Kapitel 2. Fokus på nogle centrale problemstillinger

I socialpædagogisk praksis for mennesker med udviklingshæmninger er der nogle temaer, som ofte bliver rejst som særlige problemstillinger. I dette kapitel sættes der fokus på 2 af disse problemstillinger – ”retten til eget hjem” og ”magt og tvang”.

I afsnittet om ”retten til eget hjem” peges der på, at handikapkonventionen sætter en ny dagsorden for boliger og socialpædagogisk støtte til mennesker med udviklingshæmninger. Nemlig retten til ikke at blive institutionaliseret og dermed retten til selv at vælge hvor man vil bo, og hvem man vil bo sammen med. I forlængelse heraf peges på, at det at have en bolig og det at have et hjem ikke er det samme.

I afsnittet om ”magt og tvang” peges der på, at det er nødvendigt, at socialpædagerne i deres praksis er garanteret for at sikre mennesker med udviklingshæmningers værdighed og dermed også rettigheder. Endvidere peges der på, at refleksion og vægtning af de etiske grundværdier fremover skal have en mere central placering i diskussionen om omsorg, omsorgssvigt og omsorgstvang.

2.a. Retten til eget hjem

I afsnittet sættes fokus på mennesker med udviklingshæmningers ret til ikke at blive institutionaliseret. Deres ret til leve og bo blandt andre medborgere. Samtidig peges der på, at det at have en bolig, ikke er det samme som at have et hjem.

Begrebet institution har mindst to betydninger, som må holdes adskilt fra hinanden. I daglig tale anvendes begrebet institution om anstalter som fængsler eller sygehuse. Inden for sociologien forstås begrebet institution som udtryk for et sæt af normer eller regler, som knytter sig til en bestemt opgave eller funktion i samfundet. Begge betydninger er relevante, når man her fokuserer på afinstitutionalisering i livet for mennesker med udviklingshæmninger.

Handikapkonventionens artikler om bolig og hjem

Handikapkonventionens artikel 19 anerkender personer med handikaps ret til at leve i samfundet med samme valgmuligheder som andre. Staten skal træffe effektive og passende foranstaltninger for at fremme denne rettig-

hed og sikre, at mennesker med handikap fuldt ud bliver inkluderet og deltager i samfundet ved at sikre, at mennesker med handikap har:

- Mulighed for at vælge bopæl, samt hvor og med hvem de vil bo og ikke er forpligtede til at leve i en bestemt boform.
- Adgang til et udvalg af støttetilbud i hjemmet og på boligområdet samt andre lokale støttetilbud.
- Nødvendig personlig bistand for at kunne leve og være inkluderet i samfundet samt for at forebygge isolation og udskillelse fra samfundet.
- Tilgængelig adgang til samfundet og til tilbud og faciliteter på lige fod med andre.

Af artikel 23, stk. 1 fremgår det endvidere, at ingen person med handikap, uanset bopæl og boform, må udsættes for vilkårlig og ulovlig indblanding i sit privatliv eller familieliv, sit hjem eller brevveksling, eller andre former for kommunikation, eller for ulovlige angreb på sin ære og sit omdømme.

Artikel 19 og 23 sætter dagsordenen for en afinstitutionalisering af støtten til personer med handikap. Til trods for, at institutionsbegrebet er blevet afskaffet i en række lande, eksisterer institutionsbegrebet fortsat i praksis. Ved nybyggeri tænkes der institutionelt, og i eksisterende botilbud tilrettelægges og ydes hjælpen til personer med handikap i stor grad inden for en institutionskultur, hvor bolig og tilbud om støtte er ét og samme.

Samtidig findes der i flere lande fortsat mange utidssvarende botilbud, der på ingen måder lever op til nutidig boligstandard. Det er fortsat mere reglen end undtagelsen, at den socialpædagogiske støtte og botilbuddet er mere præget af at være en arbejdsplads end af at være et privat hjem.

I diskussionen om afinstitutionalisering er det vigtigt at sætte fokus på, dels hvad vi forstår ved institutioner, dels det faktum at ét er at have en bolig, noget andet er at have et hjem.

Det institutionaliserede liv karakteriseres ved:

- Afsondret i forhold til omgivelser
- Kategorisering af beboere
- Standardisering og forudsigelighed
- Personale der har institutionen som arbejdsplads.

I en EU-rapport⁴ defineres en institution som bomiljøer, hvor der bor mere end 30 beboere, hvoraf mindst 80% er handicappede.

I Sverige har Socialstyrelsen formuleret et bud på, hvad en bolig uden institutionelt præg er. Boliger til mennesker med funktionsnedsættelser må ikke:

- Ligge i nær tilslutning til et andet bosted eller andre bosteder, som ikke er almindelige boliger
- Boligen bør adskilles fra lokaler med dagbeskæftigelse
- Grupperboliger bør ikke have mere en 2-5 beboere
- Servicebosteder bør integreres i boligområder, og det institutionelle bomiljø bør undgås
- Beboernes ønsker til sammensætning bør følges, så vidt det er muligt

I konventionens perspektiv kræves en fortsat afinstitutionalisering, hvilket fordrer:

- En nytænkning vedrørende opførsel og indretning af bomiljøerne
- Fokus på den fagligt etiske debat
- Fokus på forskellene mellem et bomiljø, et hjem og en arbejdsplads
- En ændret forståelse af den professionelle socialpædagogiske støtte til personer med handicap.

En bolig er noget andet end et hjem

Boligen har betydning for menneskets muligheder for fuldt ud at kunne nyde en række forskellige menneskerettigheder, for eksempel muligheder for arbejde, familieviv, privatliv, deltagelse i kulturelle aktiviteter, udvikle og indgå i sociale relationer, styrke personens tryghed og sundhed og oplevelse af ejendomsret.

Men et sted at bo er ikke nødvendigvis det samme som at have følelsen af at have et hjem og føle sig hjemme. Oplevelsen af at have et hjem handler ikke kun om boligens fysiske rammer, men også om sikring af den enkeltes identitetsdannelse, integritet, værdighed og selvbestemmelse. Der er til hjemmet knyttet to centrale værdier:

- Hjemmet som et sted, hvor man bestemmer selv, og som er en platform for deltagelse i det mere offentlige liv og som vores tilbagetrækningsarena, når vi føler behov for det.
- Hjemmet som et symbol på nærhed og intimitet, hvor vi kan være private personer. Det repræsenterer tryk-

hed ved, at medlemmerne har et ansvar for hinanden og ved, at man modtager kærlighed, varme og respekt.

Endvidere kan der peges på, at boligen er tæt knyttet til et personligt råderum, som igen er tæt forbundet med oplevelsen af at have et hjem. Forudsætningen for, at boligen opleves som et hjem er, at hjemmet udgør flere rum med flere formål:

- Et fysisk rum som man kan indrette, så det falder i ens personlige smag, og hvor man tilegner sig rummet i denne skabelsesproces.
- Et privat rum hvor man kan trække sig tilbage fra fællesskabet, definere sine egne regler, normer og værdier – et personligt frirum.
- Et socialt rum hvor identitet, solidaritet og mening samt sociale relationer skabes i en dialektisk proces.

En realisering af konventionen indebærer, at:

- Der gøres op med pakked løsninger
- Bolig og socialpædagogisk støtte adskilles organisatorisk
- Støtten til den enkelte person med handicap tildeles efter en individuel vurdering
- Den enkelte, for at kunne opretholde et værdigt liv i aktivitet og deltagelse, får adgang til den støtte og hjælp, som er nødvendig
- Viften af boliger og variationen heri udvikles og integreres i det almindelige boligbyggeri
- Den enkelte person med handicap selv bestemmer, hvor og hvem han/hun vil bo sammen med
- Den enkelte selv kan bestemme hvilken indretning, aktiviteter og rutiner, der skal være i boligen, og hvilke aktiviteter der skal deltages i uden for boligen.

En adskillelse af bolig og tilrettelæggelse af støtte fordrer, at socialpædagoger har personalefaciliteter, rum og mulighed for faglig refleksion og kompetenceudvikling et andet sted end i boligen. Det indebærer også et opgør med rutiner i socialpædagogernes praksis, som ofte og nemt bliver tilrettelagt ud fra et rationale om effektivitet, og en opmærksomhed på de principielt modstridende tidsperspektiver praksis udfoldes indenfor: at lønarbejde har et lineært tidsperspektiv, hvorimod hverdagslivet er cirkulært.

Der skal skabes mentale billeder på, hvordan støtten og hjælpen til mennesker med udviklingshæmninger kan

⁴ Report on the Ad Hoc Expert Group on the Transition from Institutional to Community-based Care. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. February 2009.

---

ydes på en sådan måde, at hjemmets karakteristika ikke bliver nedbrudt, men styrket og udviklet i forhold til den enkelte.

2.b. Magt og tvang

Afsnittet sætter fokus på magt og tvang forstået som indgreb i den personlige frihed og selvbestemmelsen. Der peges på, at i overvejelser om indgreb, hvor den enkeltes samtykke tilsidesættes, skal mennesker med udviklingshæmnings rettigheder vægtes højt. Indgreb, der ikke er hjulmet i loven, kan ikke forsvares, selvom de ønskes iværksat i den bedste mening.

Den personlige friheds ukrænkelighed

I diskussionen om den socialpædagogiske indsats rejses tilbagevendende diskussion om magt og tvang og om, hvordan anvendelse af magt og tvang kan undgås. Magt og tvang i indsatsen overfor det enkelte menneske med udviklingshæmninger skal ses i lyset af det grundlovssikrede princip om den personlige friheds ukrænkelighed.

Princippet kommer til udtryk ved hovedreglen om, at den personlige frihed er ukrænkelig, og at der kun undtagelsesmæssigt kan foretages indgreb heri. Undtagelsen gælder, hvis personen gennem sine handlinger er til væsentlig skade for sig selv eller andre. Indgreb kan kun ske, hvis de er hjemlet i loven. De love, der regulerer den socialpædagogiske indsats for mennesker med udviklingshæmninger, er forskellige fra land til land, men fælles for lovene er, at muligheder for magt og tvang er positivt afgrænset. I detaljer beskrives under hvilke omstændigheder indgreb kan finde sted og hvilke kriterier, der skal være opfyldt.

Princippet om den personlige frihed, og at indgrebene i denne frihed skal være hjulmet i loven, betyder også, at nogle handlinger kan være så indgribende, at de, uanset om personen viser modstand eller ej, må regnes som udøvelse af magt og tvang. Derfor er det nødvendigt at definere magt og tvang deskriptivt, altså beskrive den aktuelle handling i forhold til, hvad der rent faktisk hændte.

Magt og tvang – omsorgssvigt eller omsorgstvang

Tiltag af magt og tvang er i hovedreglen begrundet i, at

indgreb i den personlige frihed er nødvendig for at sikre den enkelte værdighed eller modvirke omsorgssvigt. Begge begrundelser er dog ikke uproblematisk. Værdien værdighed og integritet er tæt forbundet med værdien frihed og selvbestemmelse. Det kan forekomme tvivlsomt, om det overhovedet er muligt at sikre værdigheden ved at krænke selvbestemmelsen. Men, hvis det ikke er den enkeltes værdighed her og nu, der skal begrunde magt og tvang, hvad kan så være begrundelsen? Begrundelsen kan være, at det ville det være omsorgssvigt ikke at handle. Dette argument fordrer dog, at omsorgsbegrebet tydeliggøres.

Omsorgsbegrebet udspringer af værdien "at ville det gode for andre" – altså medmenneskelighed. Begrebet har, set i et historisk, kulturelt og samfundsmæssigt perspektiv, ændret sig og det er tvivlsomt, om begrebet kan afklares og afgrænses. Diskussionen, om det ville være omsorgssvigt ikke at handle og man derfor kan retfærdiggøre at iværksætte magt og tvang, fordrer, at værdier som ligebehandling, selvbestemmelse og værdighed også inddrages i overvejelserne. Hvis dette ikke er tilfældet, kan magt og tvang føre til uretfærdige, uværdige og krænkende handlinger og vil være udtryk for omsorgstvang i stedet for omsorgssvigt.

Dette udfordrer den socialpædagogiske praksis. Det er absolut nødvendigt, at socialpædagoger er garanter for, at mennesker med udviklingshæmnings rettigheder ikke trædes under fode. Dette fordrer, at socialpædagogerne har kendskab til og sikrer, at den nationale lovgivning om magt og tvang overholdes. Det fordrer, at de respekterer den enkeltes selvbestemmelse og handlinger, også når disse måske ikke umiddelbart er handlinger, som socialpædagogerne selv ville have iværksat. Det fordrer, at socialpædagogerne hele tiden arbejder for at minimere magt og tvang mest muligt.

Det udfordrer også de offentlige myndigheders politik på området. Det er afgørende, at politikken på området faciliterer alternativer, der minimerer brugen af magt og tvang mest muligt. Det forudsætter blandt andet tilstrækkelige personaleressourcer med de nødvendige kompetencer. Det fordrer tilsyn med, hvordan støtten konkretiseres i den daglige praksis, og det fordrer, at økonomiske hensyn ikke vægtes højere end faglige og etiske hensyn.

Kapitel 3. Inklusion og medborgerskab

I kapitel 3 peges der på, at den samfundsmæssige indsats med fokus på realisering af FN's handicapkonvention kan forstås som et opgør med "vi og dem" tænkningen. Det er nødvendigt at etablere en praksis, som bygger på et antimytisk perspektiv om mennesker med udviklingshæmninger, hvor de samfundsmæssige målsætninger om normalisering og integration udvikles til en målsætning om medborgerskab, inklusion og deltagelse.

3.a. Konsekvensen af etik og princippet om menneskerettigheder

I dette essay er en række grundlæggende etiske værdier og principper for socialpædagogisk praksis særligt knyttet til mennesker med udviklingshæmninger blevet pointeret. Her er FN's handicapkonvention blevet fremhævet som havende en central betydning. Der er blevet peget på, at disse værdier og principper får konsekvenser for den samfundsmæssige indsats og dermed for den socialpædagogiske praksis på forskellige niveauer, samt på de særlige problemstillinger, der er knyttet til retten til eget hjem og brug af magt og tvang. Den vigtigste pointe er imidlertid et opgør med den traditionelle "vi og dem"-tænkning.

Socialpædagogisk praksis knyttet til personer med udviklingshæmninger vil med udgangspunkt i de etiske værdier og handicapkonventionens principper forde et opgør med skellet mellem "vi og dem". Dette er en afgørende faktor for udviklingen af socialpædagogikken, både i fag- og professionsudviklingen og den enkelte socialpædagog's indsats.

I sit udgangspunkt har konventionen flere forskellige perspektiver på menneskers væren i verden. Et juridisk perspektiv der fastslår, at personer med handicap har samme juridiske rettigheder som alle andre, herunder ret til demokratisk deltagelse og ret til ikke-diskrimination. Et psykologisk perspektiv, som blandt andet har fokus på personer med handicaps identitet, kommunikation og sprog. Et sociologisk perspektiv som blandt andet har fokus på inklusion og deltagelse, et pædagogisk perspektiv med fokus på menneskers evne til læring, og endelig et filosofisk perspektiv som har fokus på værdighed og integritet.

Det overordnede perspektiv er, at personer med handicap er en del af menneskehedens diversitet.

Den tyske filosof Bauman peger på, at der blandt de kategoriseringer og inddelinger, vi gør, skelnes mellem "vi" og "dem". Gruppen af "vi" er dem, som vi finder, at vi tilhører og forstår, mens den anden gruppe omfatter "dem", som vi ikke kan eller vil tilhøre og forstå, og hvor billedet af dem er uklart og uforståeligt. Den svenske handicapforsker Gustavsson påpeger, at der i et selektivt velfærdssamfund let opstår en kløft mellem "vi – dem", mellem dem som klarer sig selv og dem, som er afhængige af hjælp og støtte, for eksempel mennesker med udviklingshæmninger.

Handicapkonventionen kan forstås som et opgør mellem "vi" og "dem"-opdelingen, hvor mennesker via konventionen får stadfæstet deres menneskerettigheder, i lighed med alle andre, og dermed gøres til en del af "vi". Dette fordrer dog mere end blot at ratificere konventionen. Konventionen skal implementeres i den sociale praksis i alle samfundets sektorer og på alle niveauer i de respektive sektorer.

3.b. Myter og anti-myter

En implementering af konventionen fordrer et opgør med en social praksis, som på mange områder tager sit udspring i myter om mennesker med udviklingshæmninger:

- At deres adfærd og fremtrædelsesform er uafhængig af omgivelser og miljø
- At det er legitimt at opdele dem i "gode" og "dårlige", hvor de "dårlige" intet forstår, føler, er uden sprog og skal hjælpes med alt
- At de er svage mennesker, der kræver hjælp og støtte i alle forhold
- At de kan beskrives kollektivt
- At de ikke har samme rettigheder som almindelige mennesker

Handicapkonventionen fordrer, at der etableres en anden praksis. En praksis som bygger på et anti-mytisk perspektiv om mennesker med udviklingshæmninger:

- Menneskers adfærd og fremtrædelsesformer afhænger af den kvalitet de mødes med fra deres omgivelser og miljø

-
- Alle mennesker har værdi, og ingen er dårligere eller ringere end andre
  - Alle mennesker har et sprog, og alle kan bidrage til fællesskabet
  - Alle mennesker er unikke og en del af menneskeheden
  - Kun det fælles kan beskrives kollektivt
  - Alle har samme rettigheder

Ikke-diskrimination, værdighed og inklusion for mennesker med udviklingshæmninger kommer ikke af sig selv, men fordrer revurdering af visioner og målsætninger på området og en ny forståelse af, hvad der skal kendetegne den socialpædagogiske praksis. Det indebærer også, at vi tænker og taler om mennesker med handicap på en neutral måde som kvinder og mænd med forskellige evner.

3.c. Medborgerskab – inklusion og deltagelse

Handikapkonventionen fordrer en socialpædagogisk praksis, der er formuleret på et menneskeretsligt grundlag, hvor fundamentet er at værne om menneskets iboende værdighed og værdi.

Den socialpædagogiske praksis kan forstås som en særlig samfundsmæssig indsats med et selvstændigt praksisfelt, der har udviklet autoritative svar på, hvorledes

børn, unge og voksne, som er genstand for samfundsmæssig marginalisering og udstødelse, integreres og reelt bliver en del af det samfundsmæssige fællesskab på modernitetens betingelser. Dette fordrer en nærmere beskrivelse af de kendetegn af formålet med praksis, afgrænsning af målgruppen, som praksis er rettet i mod, og hvilket vidensgrundlag den konkrete praksis bygger på. Der er brug for at reformulere målsætninger og visioner. En udfordring for de socialpædagogiske organisationer er derfor i øget omfang at udvikle og beskrive disse kendetegn med udgangspunkt i demokrati, etik og menneskerettigheder.

I lyset af de grundlæggende etiske værdier og handikapkonventionen er målsætningen ikke længere normalisering og integration. Målsætningen for den socialpædagogiske praksis og for de samfundsmæssige og politiske tiltag for mennesker med udviklingshæmninger er:

- Et værdigt liv via medborgerskab – inklusion og deltagelse.

Dette fordrer retfærdighed og ligelig fordeling af de samfundsmæssige goder. Det fordrer reelle muligheder for at realisere rettighederne som medborgere. Det handler om sammenlignelige livsvilkår med andre. Alene på disse vilkår vil mennesker med udviklingshæmninger få mulighed for at leve et værdigt liv, hvor de reelt accepteres som en del af menneskehedens diversitet.

Kapitel 4. Princippenes konsekvenser for socialpædagogikken

I kapitel 4 tages trådene op fra det foregående kapitel. Der peges på de afgørende konsekvenser, handikapkonventionen får for samfundet og socialpædagogernes profession, rolle og kompetencer, når den samfundsmæssige indsats og socialpædagogiske praksis skal være i overensstemmelse med konventionen og de etiske grundværdier og principper.

4.a. Konsekvenser for samfundet

Når de grundlæggende principper skal have betydning for det enkelte menneske med udviklingshæmnings livsmuligheder, er det helt nødvendigt, at principperne påvirker udviklingen i et samfundsperspektiv. Principperne indebærer, at der må ske radikale ændringer af samfundet. En kritisk begrænsning for sådanne radikale ændringer er vores egne forventninger til, hvad der er muligt.

Har vi gode nok mentale billeder af, hvordan et samfund med fuld inkludering og deltagelse ser ud? Eller er vi så styret af historiske og kulturelle billeder og stereotyper, at et sådant ideal blot bliver en retorisk øvelse?

Skal der ske radikale samfundsendringer, er det nødvendigt med politisk vilje til handling. Det må indebære prioriteringer, som tilgodeser en samfundsmæssig udvikling med fokus på inkludering og deltagelse for alle.

Et inkluderende samfund fordrer, at der på alle niveauer i samfundet sættes fokus på, at mennesker med udviklingshæmninger reelt får muligheder for at realisere deres medborgerskab. Det fordrer reelle muligheder for f.eks. at kunne deltage i og få indflydelse på den samfundspolitiske debat. Det handler om at kunne ytre sig og blive hørt i lokale, men også overordnede, politiske sammenhænge. Det handler ikke mindst om at få adgang til de sociale rettigheder i fællesskabet. Altså mulighed for samme boligstandard og samme adgang til uddannelses-, arbejds- og fritidsaktiviteter som andre borgere.

Ændring af holdninger er nødvendig både hos de politiske myndigheder og øvrige beslutningstagere, men også hos resten af befolkningen. Her er socialpædagoger ikke undtaget. Det er af afgørende betydning, at også socialpædagoger kan visualisere et inkluderende samfund.

4.b. Konsekvenser for professionen

Formålet med socialpædagogisk praksis er at fremme social forandring og problemløsninger i menneskelige relationer. Principperne vi har omtalt får konsekvenser for den socialpædagogiske professionsudvikling. Etik har altid stået centralt i socialpædagogikken, men det er nødvendigt med et fornyet blik på etikens betydning. Udvikling af etisk refleksion må have en central placering i professionsudviklingen. Socialpædagoger og deres organisationer må være i stand til at begrunde handlinger både i etikken, men også i handikapkonventionens rettighedsperspektiv.

4.c. Konsekvenser for socialpædagogens rolle

Naturligvis vil fokus på etiske værdier og principper også få konsekvenser for den enkelte socialpædagogs praksis. Når værdierne og principperne skal praktiseres i dagligdagen, forudsætter det, at socialpædagogen påtager sig rollen som tilrettelægger og sparringspartner (se appendiks 3 for eksempler på socialpædagogens forskellige funktioner).

Socialpædagogen skal støtte og vejlede mennesket med udviklingshæmninger i egne valg og realisering af valgene. En hovedopgave for socialpædagogen vil være at vise muligheder og støtte borgeren i at realisere sine rettigheder. Socialpædagogens rolle er i høj grad knyttet til både individets forudsætninger, og til samfundets krav og barrierer.

Mestring som refleksionsbegreb

Begrebet om mestring være nyttigt for forståelsen af socialpædagogers praksis for personer med udviklingshæmninger. Begrebet består af 3 delelementer: begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed. Disse 3 elementer er en forudsætning for mestring og betydningsfulde for forståelsen af menneskers evne til forandring og udvikling.

Begribelighed

- Handler om, at verdenen er ordnet og virker sammenhængende og struktureret på os. At vi er i stand til at omdefinere de stimuli eller problemer, der møder os, på en sådan måde, at de bliver informative og klare

---

for os og ikke opleves som kaotiske, tilfældige og uforklarlige.

Håndterbarhed:

- Handler om, at vi føler, at vi har kontrol over og formår at påvirke en bestemt situation. At vi som mennesker i det store og hele besidder de nødvendige ressourcer til at honorere de krav, vi bliver mødt med.

Meningsfuldhed:

- Handler om, hvilken betydning vi rent følelsesmæssigt tilskriver de stimuli eller problemer, vi møder. Følelser er vigtige i en mestringssammenhæng, fordi følelser såvel påvirker vores indstilling som engagement i en sag. Meningsfuldhed er således en indikator for, om vi er motiverede for at investere energi i de problemer, vi støder på.

Begribelighed og håndterbarhed kan forstås som kompetencer, som kan udvikles og læres, hvorimod meningsfuldhed kan forstås som en følelse. Hvis socialpædagogisk praksis alene sætter fokus på udvikling af kompetencerne og ikke er optaget af, hvilke følelser dette frembringer, er der en stor risiko for, at den, i stedet for at fremme mennesker med udviklingshæmnings oplevelse af leve et værdigt liv, hindrer dette.

Det asymmetriske magtforhold

Magtbegrebet er ikke et entydigt begreb. Magt er en kraft, der er indlejret i enhver social relation, og enhver relation er derfor også en magtrelation. Magt er således et forhold, der forårsager, påvirker og forandrer. Magt kan ikke forstås som værende noget entydigt negativt eller destruktivt, men nærmere som en produktiv kraft, der er en grundkomponent i sociale relationer. Enhver relation er derfor en magtrelation. Pointen er, at magten er "ingens", men altid tilstedeværende og at der, hvor der udfoldes magt, også er modmagt.

I mødet mellem det enkelte menneske med udviklingshæmninger og socialpædagogen eksisterer et asymmetrisk magtforhold, der er karakteriseret ved, at socialpædagogen har det som sit lønarbejde at støtte og hjælpe den anden, som er dybt afhængig af denne hjælp og støtte.

Når socialpædagogisk praksis skal udøves i overens-

stemmelse med menneskerettigheder og vægtning af de etiske værdier, må den socialpædagogiske praksis forvaltes med henblik på, at det enkelte menneske med udviklingshæmninger får mulighed for at realisere sine rettigheder, herunder mulighed for at blive inkluderet i det samfundsmæssige fællesskab via selvbestemmelse og deltagelse.

Det er derfor af afgørende betydning for kvaliteten af den socialpædagogiske praksis, at socialpædagogerne reflekterer over, hvorledes magten forvaltes. Socialpædagogerne skal bruge deres kompetencer til at sikre, at det enkelte menneske med udviklingshæmninger får så stor indflydelse på eget liv som overhovedet muligt.

Socialpædagogens praksis handler om at sikre, at mennesker med udviklingshæmninger oplever, at de lever et værdigt liv på egne betingelser. Dette fordrer, at socialpædagogerne i deres praksis sikrer, at hændelser og aktiviteter i dagligdagen er forståelige, at mennesker med udviklingshæmninger oplever, at de har magt over tingene og kan takle lives udfordringer og endelig, at dagligdagen og dens aktiviteter er præget af engagement og deltagelse.

Men mennesker med udviklingshæmnings deltagelse skal strækkes videre end til hverdagens aktiviteter. Begrebet skal også forstås som borgerens indflydelse på det samfundsmæssige fællesskab. Den enkelte skal have en oplevelse af at have noget at byde på i mange forskellige sammenhænge – i hverdagslivet, i lokalsamfundet og i overordnede politiske sammenhænge. Socialpædagogens rolle er i dette perspektiv at støtte den enkelte til at få så stor indflydelse som muligt, at sikre deres repræsentation og deltagelse – blandt andet ved at indgå i dialog om livets muligheder og via støtte til netværksdannelse.

En sådan praksis fordrer, at socialpædagogerne selv mestrer en række kompetencer.

4.d. Konsekvenser for de socialpædagogiske kompetencer

Socialpædagogerne skal i deres praksis dels have en grundlæggende handlekompetence og dels en række

---

kompetencer, som er afledt af, at socialpædagogisk praksis er en samfundsmæssig opgave, som udfoldes indenfor de samfundsmæssige betingelser, der stilles til rådighed. I lyset af de etiske grundværdier og principper, herunder handikapkonventionen, kan de kompetencer, som socialpædagogerne skal have, skitseres som følgende:

1. Handlekompetencerne omhandler, at socialpædagogerne skal tage initiativer til handling ansigt-til-ansigt med det enkelte menneske med udviklingshæmninger, men samtidig principielt handle på baggrund af samtykke. De skal kunne planlægge handlinger med det formål at sikre, at den enkelte oplever at leve et værdigt liv og gøre sig overvejelser om fremtidige samhandling. Og endelig skal de overveje og vurdere egne handlinger og koble disse overvejelser til de grundlæggende etiske værdier, med henblik på faglig

evaluering og udvikling sammen med kolleger og andre fagpersoner.

2. Udover handlekompetence skal socialpædagogerne bl.a. mestre system-, relations-, kommunikative-, udviklings-, og læringskompetencer. Samt en række faglige kompetencer som omhandler:

- Den samfundsmæssige opgave og dens retsgrundlag
- Etisk oplysthed og refleksion og begrundet beslutningstagen
- Professionskompetence om fagets vidensgrundlag – herunder centrale teorier, begreber og metoder som kan forsvares og er forenelige med socialpædagogerens etiske grundværdier og principper.
- Kulturelle kompetencer – både med hensyn til mangfoldighed, forskelle og udvikling.

Kapitel 5. Socialpædagogernes og organisationernes rolle

I dette kapitel beskrives de socialpædagogiske organisationers rolle i forhold til at være med til at sikre, at FN's handicapkonvention debatteres og respekteres. Det handler således om, at organisationerne tager et ansvar i forhold til den politiske debat i samfundet samt i forhold til den kontinuerlige udvikling af faget.

5.a Organisationen som politisk aktør

Som nævnt i afsnittet om socialpædagogers etiske grundværdier indgår socialpædagogerne og deres organisationer i den politiske debat om mennesker med udviklingshæmnings livsvilkår ved blandt andet at påpege den diskrimination, der finder sted. Dette er og har altid været begrundet i socialpædagogernes indignation over social uretfærdighed.

Radikale samfundsændringer fordrer generelle holdningsændringer i samfundet, men også indenfor socialpædagogernes egne fagorganisationer. Det er nødvendigt, at socialpædagogerne og deres fagorganisationer i øget omfang italesætter, hvorledes et inkluderende samfund kan se ud.

Dette betinger, at socialpædagogerne og deres fagorga-

nisationer tager en række initiativer til denne debat og i det hele taget er medvirkende til, at mennesker med udviklingshæmnings livsvilkår løbende og hele tiden er på dagsordenen såvel i den offentlige debat, men også som en konstruktiv kritik af den eksisterende socialpædagogiske praksis.

5.b. Organisationen som faglig aktør

Endvidere indebærer det, at organisationerne mere systematisk skal sikre, at deres medlemmer har løbende diskussioner om socialpædagogikkens mål. Både som profession, men også i diskussioner om kvaliteten i praksis og hvilke kendetegn det gode møde mellem den enkelte socialpædagog og mennesket med udviklingshæmninger har. Videns- og kompetenceudvikling samt etisk afklaring er sat på dagsordenen i professionsudviklingen.

Det er i den henseende, at dette papir er blevet til og har sin berettigelse, idet det er skrevet for at stimulere diskussionen hos de forskellige socialpædagogiske organisationer og arbejdspladser.

Appendiks 1. Spørgsmål til diskussion

---

1. Diskutér de basale etiske værdier og principper:
  - Hvorledes forstår du frihed/selvbestemmelse?
  - Hvorledes forstår du retfærdighed/lige muligheder?
  - Hvorledes forstår du værdighed/integritet og ikke-skade?
  - Hvorledes forstår du medmenneskelighed/god vilje?
  - Hvorledes kommer værdierne til udtryk i den socialpædagogiske praksis?
  - Find eksempler på konkret socialpædagogisk praksis og diskuter hvilken vægtning af værdierne, en konkret handling/situation er udtryk for.
2. Udvælg og diskuter forskellige artikler i FN's handicapkonvention, og hvordan disse kan realiseres på samfundsniveau, kommunalt niveau og i mødet mellem dig og det enkelte menneske med udviklingshæmninger. Diskuter socialpædagogens rolle og ansvar i denne forbindelse.
3. Med udgangspunkt i dine egne overvejelser over hvad et hjem er for dig, diskuter:
  - Hvordan boliger til mennesker med udviklingshæmninger kan blive deres hjem?
  - Hvad hæmmer og hvad fremmer, at boligen opleves som et hjem?
  - Hvad skal socialpædagogerne gøre?
4. Diskuter, hvad der kan gøres for, at mennesker med udviklingshæmninger får arbejde på det almindelige arbejdsmarked:
  - Hvilken støtte skal de have?
  - Hvordan kan der skabes grundlag for, at de får adgang til det almindelige arbejdsmarked?
  - Hvordan kan de eksisterende beskæftigelses- og samværstilbud støtte en sådan udvikling?
5. Diskuter din og dine kollegaers forståelse af begreberne deltagelse & inklusion:
  - Hvorledes kan mennesker med udviklingshæmnings deltagelse og inklusion styrkes via den socialpædagogiske praksis?
6. Når målet med socialpædagogisk praksis er at sikre, at mennesker med udviklingshæmninger lever et værdigt liv via medborgerskab, inklusion og deltagelse:
  - Hvilke roller og kompetencer skal socialpædagogerne have?
7. Hvilke faktorer er med til at skabe og opretholde "vi-dem"dimensionen på din arbejdsplads?
8. Hvorledes kan et inkluderende samfund se ud?

Appendiks 2. WHO's definition af handicap

WHO's klassificeringssystem ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) fokuserer på at analysere forholdet mellem ydeevne og præstation. Hvis ydeevnen er større end præstationen, skal der tages hånd om denne forskellighed ved at fjerne eventuelle barrierer og udpege facilitatorer.

WHO definerer handicap som en kontekstuel variabel, der over tid og i relation til forhold og betingelser er dynamisk. Man kan være mere eller mindre handicappet alt efter interaktionen mellem personen og de individuelle, institutionelle og sociale omgivelser. ICF-systemet anerkender også, at omfanget af handicap står i forhold til personens sociale og økonomiske status. 2001 ICF er en platform, der støtter Universelt Design som en internationalt prioriteret indsats, der mindsker oplevelsen af handicap og forstærker folks ydeevne og præstationer.

ICF er en klassifikation af helbred og helbredsrelaterede områder. Disse områder er klassificerede i henhold til kropsmæssige, individuelle og samfundsmæssige perspektiver, udfra to lister: En liste over kropsfunktioner og struktur og en liste over aktivitetsområder og deltagelse. Da et individs funktion og handicap gerne opstår i en sammenhæng, indeholder ICF-listen også en liste over miljømæssige faktorer.

ICF udgør således WHO's rammegrundlag for at måle helbred og handicap på både individ- og befolkningsniveau. ICF blev officielt bakket op af alle WHO's 191 medlemsstater ved det 54. Verdenssundhedstopmøde 22 maj 2001 (resolution WHA 54.21). Til forskel fra for-gængereren, der kun kunne bruges til feltstudier, kan ICF bruges i medlemsstaterne til at måle sundhedstilstand og handicap.

ICF sætter begreberne om "helbred" og "handicap" i et nyt lys. Systemet anerkender, at ethvert menneske kan opleve tilbagegang i helbredstilstanden og derved opleve grader af handicap. Handicap sker ikke kun for en mindre del af befolkningen. På den måde gør ICF oplevelsen af handicap til noget mere almindeligt forekommende og anerkender det som en universel menneskelig oplevelse. Ved at skifte fokus fra årsag til indvirkning sætter systemet alle helbredsmæssige tilstande lige, således at de kan sammenlignes indenfor samme måleramme. Ydermere forholder ICF sig til de sociale aspekter af handicap og ser ikke handicap som blot en "medicinsk" eller "biologisk" dysfunktion. Ved at inkludere Contextual Factors, hvor de miljømæssige faktorer opregnes, giver ICF mulighed for at måle omgivelsernes indflydelse og indvirkning på et individs funktionsdygtighed.

Appendiks 3. Barcelona-deklarationen

Professional Associations of Social Educators/ Pedagogues met in Barcelona on 8th, 9th and 10th October 2003, to participate in the First European Symposium of Social Educators' Professional Associations called by the European Office of the International Association of Social Educators (AIEJI).

Declaration

The will to take part in the process of building a European Union that makes for easy professional mobility. The will to participate in the common construction of the European Social Educator's profession. The will to contribute our knowledge in defining criteria for the professional recognition of Social Educators Professional Qualifications in Europe. The will to define ethical guidelines common to all social Educators in Europe. The need to have a specific training at level 4, as outlined in the European Directive 2002/0061(COD), for all social educators in Europe.

Considerations

The stated will and needs.
That our profession is based on socio educational practice.
That reflection on the practice and the construction of the profession's conceptual framework are part of the competencies of social educators.
The goal of building the European social educators common platform, in addition to other projects.

We agree

To work together for the recognition of the social educators profession in Europe.
To define the set of professional qualifications criteria that provide a suitable level of competence to perform the profession. Develop a common ethical base that will guide social educators practice in Europe.
To work for recognition at level 4, specific training at University or equivalent institutions, as specified in the European Directive 2002/0061 (COD), that involves theoretical and practical issues.

Appendiks 4. Kognitiv rådgivning

Af ANEP, Italien

Indledning

Dette italienske bidrag, som er skabt til indeværende AIEJI-dokument, har til hensigt at undersøge socialpædagogens rolle i forskellige ydelser for mennesker med handicap. Imidlertid er det vigtigt, før vi fokuserer på uddannelsen, at se lidt på sammenhængen.

I begyndelsen af 1970'erne, i kølvandet på nedlukningen og decentraliseringen af store dagscentre for mennesker med handicap, skabte Italien et gradvist voksende netværk med fokus på socialt integrerende ydelser for mennesker med handicap (som inkluderede skoler med differentierede klasser samt opholdsinstitutioner). En integration, der også blev støttet af kulturelle og retoriske forandringer i forhold til sprogbrugen vedrørende mennesker med handicap.

Udviklingen af operationelle strategier, der er særligt rettede mod at fremhæve kulturen omkring handicap, har taget fart i Italien i løbet af de senere år. Center for Handicap (Osservatorio sulle disabilità), hvor beskæftigelsesministeren er formand, har blandt andet observanter placeret på regionalt niveau og ude hos brugerorganisationerne.

I diskussionen om de statistiske data refererer vi til situationen i Italien generelt, om end vi har valgt at fokusere på Veneto-regionen.

Statistik om handicap i Italien⁵

I følge estimaterne er der 2.609.000 personer med handicap, hvilket svarer til 4,8% af befolkningen over 6 år, der bor indenfor familien. Dette skøn er baseret på et meget restriktivt kriterium for handicap, og personer med handicap er defineret som dem, der under interviewet har tilkendegivet en komplet mangel på autonomi i mindst én essentiel funktion i hverdagen. Skønnet stiger til 6.606.000 personer, eller 12% af befolkningen, der er over 6 år og bor indenfor familien, hvis man medtager alle mennesker, der har oplevet en betragtelig sværhed ved at udføre disse essentielle funktioner. Personer der lider af mentale handicap, men som er i stand til at udføre disse aktiviteter, tæller ikke med.

⁵ www.handicapincifre.it

⁶ Regione Veneto, Servizi per la disabilità, anno 2007, scaricabile integralmente da: www.venetosociale.it

Certificering, undersøgelse og beskyttelse⁶

Civilt handicap

Der kan ansøges om anerkendelsen af civilt handicap for:

- Børn med kronisk sygdom eller handicap – både fysiske, psykiske og intellektuelle – som involverer en eller flere af følgende tilstande:
  - Vedvarende sværhed ved at udføre opgaver og funktioner
  - Døvhed med et høretab større end 60dB på det bedre øre (beregnet på en frekvens på 500 - 1000 - 2000 Hz)
  - Behov for vedvarende hjælp
- Voksne med kronisk sygdom eller permanent handicap – både fysisk, psykisk og intellektuelt – som involverer en eller flere af følgende tilstande:
  - Reduktion af arbejdsdygtighed på mere end 33%
  - Behov for vedvarende hjælp

Ydelser:

- Handicap på 100%, fritagelse fra medicinudgifter
- Handicap på 67%, fritagelse fra udgifter til specialister og laboratorier
- Handicap på 46%, adgang til beskæftigelsesprogram for personer med handicap
- Handicap på 74-99%, månedlig ydelse eller 100% førtidspension beregnet efter de årlige indkomstloft reguleret af de regionale myndigheder

- Ældre (over 65 år) med kronisk sygdom eller permanent handicap – både fysisk, psykisk og intellektuelt – som involverer en eller flere af følgende tilstande:
  - Vedvarende sværhed for at udføre opgaver og funktioner
  - Behov for vedvarende hjælp

Som alternativ til at søge om civilt handicap

- Anerkendelse af synstab kan opnås af:
  - Mennesker med komplet synstab
  - Personer med tilbageværende synsomkreds på mindre end 3%
  - Personer med tilbageværende synsomkreds på mindre end 10%
  - Personer med tilbageværende syn, der ikke overstiger 1/20 for begge øjne
- Anerkendelsen af høretab kan opnås af:

- Personer med medfødt høretab eller høretab indtrådt i udviklingsårene på et tidspunkt, der har forhindret indlæring af det talte sprog.

Undersøgelse af omfanget af handicap

En undersøgelse af omfanget af handicap kan ansøges af personer med fysisk handicap, mental eller sansemæssig funktionsnedsættelse, der enten er stabil eller fremadskridende, og som giver indlæringsvanskeligheder og kan lede til en situation med social eksklusion og ugunstige forhold. Omfanget kan anerkendes som seriøst handicap for dem, der oplever reduceret personlig autonomi med behov for permanent hjælp til at tage vare på sig selv.

At bestemme omfanget af handicap er nødvendigt for at kunne få adgang til særlige beskæftigelsesprogrammer: Personer med mere end 45% handicap har ret til beskæftigelse i virksomheder med opgaver, der matcher

personens evner.

Beskyttelse

I Italien er der forskellige former for beskyttelse af mennesker med begrænset autonomi, som ikke kan tage vare på egne interesser. I 2004 blev støtteadministratoren (kuratoren) introduceret som en betydelig kulturel og institutionel nytænkning med henblik på at beskytte de basale rettigheder og den menneskelige værdighed for mennesker, der helt eller delvist er frataget deres autonomi til handling. Støtteadministratoren er ansvarlig for at tilbyde støtte i dagligdags aktiviteter. Støtten kan være i forhold til økonomi såsom at modtage løn, salg af bolig, modtagelse af arv og så videre, eller det kan være beslutninger relateret til helbredet eller personlige problemer. Således gør støtteadministratoren det muligt for mennesker med handicap at opretholde en større autonomi i beslutninger, så de kan deltage og fungere i sociale sammenhænge.

Ydelser

<i>Enhed</i>	<i>Ydelse</i>	<i>Antal socialpædagoger og deres funktion</i>
Neuropsykiatrisk enhed for børn og unge	Udbyder semi-ambulante og semi-residentielle aktiviteter for børn, før-teenagere og teenagere med neuropsykiske lidelser og adfærdsvanskeligheder.	3 socialpædagoger Pædagogik
Lokal enhed for voksne handikappede	Sikrer social og psykologisk respons på lokalt niveau til voksne handikappede gennem tiltag, der fremmer autonomi, såsom deltagelse i dagcentre og familiestøtte.	1 socialpædagog Pædagogik
Pleje og omsorg i hjemmet	Velfærdsydelser tilbudt på baggrund af modtagernes basale behov og betalt af den lokale kommune. Social- og sundhedshjælper vil være den udøvende funktion.	Ingen
Udannelse og social handicap	Tager sig af barnets basale behov (føde, personlig pleje) og sørger for, at hun opnår autonomi og kan deltage i skoleaktiviteter. Giver støtte til alle børn i den almindelige offentlige skole eller understøttede specialskoler, fra børnehaven og frem til ungdomsuddannelsen. Yder også støtte til børn og voksne, så de får mulighed for at deltage i sommerferieophold og andre rekreative aktiviteter.	Ingen

Enhed	Ydelse	Antal socialpædagoger og deres funktion
Integrerende beskæftigelsestilbud	Støtte og opfølgning af personer, der påbegynder beskæftigelse, med ansvar for personer med handicap og personer i kontakt med afdelingen for mental sundhed og afhængighed. Arbejder sammen med lokale afdelinger for beskæftigelse, kommunale sociale ydelser og lokale forvaltninger. Yder også støtte til børn med handicap og deres familier i valget af skole og uddannelse.	61% af personalet i denne funktion ansat i Veneto regionen er socialpædagoger. Rådgivning, informering, autonomivurdering, arbejdsevne, udvikling af social integration projekter, facilitering af beskæftigelse, supervision.
Dagcenter	Regionalt udbud af dagsaktiviteter for mennesker med forskellige former for handicap, som tilbyder støtte til uddannelse og rehabilitering. Op til 30 personer delt op i grupper.	1 socialpædagog per 10 personer Pædagogik og koordinering
Bofællesskab	Bosteder for folk uden familie eller folk, der ikke kan bo i egen bolig. Strukturering af daglige aktiviteter med henblik på beskyttelse af personen, udvikling af sociale færdigheder og på længere sigt måske også realisering af et mere uafhængigt liv. Maksimum 30 personer.	1 socialpædagog per 10 personer. Pædagogik og koordinering
Bosteder	Botilbud for folk med handicap med store begrænsninger, både fysisk og mentalt, hvor støtte i eget hjem ikke er muligt, uden at der vil være en lavere grad af beskyttelse. Tilbuddet gælder for unge og voksne med høj grad af afhængighed i forhold til pleje og omsorg og rehabilitering. Maksimum 20 personer.	1 socialpædagog per personer Pædagogik og koordinering
Sundhedspleje	Tilbud til folk med handicap med mentale eller fysiske begrænsninger af autonomien, hvor der ikke kan tilbydes personlig pleje i hjemmet.	1 socialpædagog per 20 personer Pædagogik

Retten til beskæftigelse for personer med handicap Reguleringer⁷

I Italien anvendes loven "Retninglinjer i forhold til retten til beskæftigelse for personer med handicap", til inklusion af:

- Personer i den arbejdsdygtige alder, der lider af fysiske, mentale eller sansemæssige og intellektuelle funktionsnedsættelser med reduktion i arbejdsevnen på mere end 45%. Afgørelse tages af den relevante komité for civilt handicap.
- Personer med handicap med nedsat arbejdsevne på over 33%. Afgørelse tages af det nationale institut for

forsikring vedrørende arbejdsulykker og -skader.

- Personer uden syns-, høre eller taleevne.
- Krigsveteraner, civile med krigsskader, tjenestemænd med krigsskader og handicap kategoriseret i klasse 1 – 8.

1. Private og offentlige arbejdsgivere er forpligtet til at have arbejdskraft fra ovenstående kategorier på følgende vis:

- 7% af de ansatte, hvis de er over 50 ansatte
- 2 ansatte, hvis der er 36-50 ansatte
- 1 ansat, hvis der er 15-35 ansatte

⁷ www.handilex.org

---

2. For private arbejdsgivere med 15-35 ansatte gælder paragraf 1 kun i forbindelse med nyansættelser.

Sociale Kooperativer:

Sociale kooperativer er i en særlig kategori af arbejdsorganisationer, karakteriseret ved at sigte mod lokalsamfundets almene interesser for at fremme menneskelig og social integration af borgerne gennem:

- Koordinering af social, sundhed og uddannelsesydelser (type A)
- Gennemførelse af forskellige aktiviteter – landbrug, industri, handel – med det formål at skabe beskæftigelse for marginaliserede grupper (type B)

Vurdering

Programmet om integration via beskæftigelse er en social og sundhedsydelse baseret på princippet om social inklusion af mennesker med handicap samt socialt udsatte. Tilbuddet skaber sammenhæng mellem beskæftigelsesprogrammerne og de lokale myndigheder.

Socialpædagogens opgaver:

- Indsamling af viden og vurdering af potentielle og individuelle behov hos de enkelte personer og virksomheder
- Planlægning og organisering af individuelle forløb for at skabe et positivt match mellem beskæftigelsesudbydere og aftager
- Opfølgning og indsamling af erfaringer
- Fremme samarbejde mellem de institutionelle parter i forretningsverdenen, erhvervsuddannelserne og de handicappedes og deres familiers organisationer

I Veneto-regionen var der i 2007 6.994 personer, der deltog i beskæftigelsesprogrammet. Inddelt i 5 kategorier:

- Personer med handicap (inklusive fysiske, intellektuelle og sanssemæssige handicap)
- Personer med psykologiske lidelser (folk med psykiske problemer og neuropsykiske lidelser)
- Stofmisbrugere
- Alkoholmisbrugere
- Andre marginaliserede grupper

Socialpædagogen spiller en vigtig rolle i forbindelse med vurdering af programmer. Opgaverne er blandt andet:

1. Vurdering af brugerens behov, familiens behov og den

sociale sammenhæng de indgår i.

2. Fastsætte mål og resultater for programmet
3. Vidensdeling med andre professionelle der arbejder med brugeren
4. Vidensdeling med brugeren og hendes familie omkring programmet
5. Formalisering af programmet og beskrivelse af specifikke aktiviteter og starttidspunkt
6. Definition af procedurer og målemetoder
7. Monitorering og dokumentation af resultater
8. Evaluering

De pædagogiske opgaver i de daglige ydelser eller på bostederne tilbyder også aktiviteter i moduler eller grupper alt efter behovene og potentialerne hos de pågældende personer med handicap.

Aktiviteter for mennesker med handicap, der gør brug af de daglige eller bomæssige ydelser

På listen nedenfor er nogle generelle socialpædagogiske aktiviteter, der gennemføres som en del af de forskellige ydelser, afhængigt af hvornår der er behov for og adgang til aktiviteterne. Aktiviteterne er mest relaterede til optræning i teknikker og færdigheder, som er relevante for et arbejde eller beskæftigelsesforløb:

Keramikværksted
Computerværksted
Skriveværksted
Vævning
Kurveflet
Andre kreative værksteder
Gartneri
Hestetterapi
Svømning
Dyretterapi
Ekskursioner

I følge undersøgelsen "*Brugen af non-verbalt sprog i plejen af mennesker med handicap*", gennemført af Veneto-regionen i samarbejde med University Ca 'Foscari of Venice, er der fire områder, hvor non-verbalt sprog indgår:

Bevægelsesterapi
Musikterapi
Grafiske aktiviteter
Drama
Disse aktiviteter inkluderer ofte en udefrakommende

---

ekspert, om end socialpædagogens rolle stadig er essentiel i forhold til at skabe kontakt mellem brugeren og eksperten.

Ekspementer

Under en konference i Rom 23. oktober 2009, blev et særligt projekt præsenteret: *Udvikling af personalets uformelle færdigheder og deltagende evaluering til fremme af ydelser for ældre med handicap*. Brugen af sofrologi vil her blive fremhævet.

Det særlige ved sofrologi (etableret i 1960 af Alfonso Caycedo) ligger i, at opmærksomheden rettes mod det

psykisk-fysisk harmoniske stadie og på de positive tilstande i bevidstheden – frem for de negative eller sygdomsrelaterede, med henblik på at etablere eller genetablere harmoni mellem kroppen og sindet. Et af målene er at fokusere på modtagerens behagelige følelser og velbefindende, hvor der lægges vægt på at bevæge sig væk fra en smertefuld tilstand og søge mod fuld afslapning.

Brugen af afslapningsterapi er interessant. Afslapningsterapiens værktøjer og metoder kan benyttes af socialpædagoger og andre fagfolk, der kan bruge det i deres daglige arbejde med borgerne.

Appendiks 5. Intervention og socialpædagogens rolle

Af Barbara Sestito, ANEP, Italien

Filosoffen Friedrich Nietzsche argumenterer for, at hvad der gøres ud fra kærlighed altid er hinsides godt og ondt.

Når man arbejder med mennesker med handicap, er det vigtigt at undersøge sin adfærd i forhold til disse mennesker og ikke se dem som ofre og forfalde til denne form for medmenneskelighed.

Vi må undersøge vores egne holdninger og adfærd over for dem, der er anderledes end os, og prøve at belyse, hvordan disse holdninger er reflekteret i alle de resultater, der er opnået for mennesker med handicap. Det er ikke nok at diagnosticere personer med handicaps evner, men det vil være godt at vide, hvordan personer med handicap føler omkring sig selv som menneske og individ, hvad de føler omkring deres familier, og hvad de føler omkring andres reaktioner over for dem.

En udbredt betragtning, der er både usand og skadelig, er at se handicap som en sygdom. Begrebet om sygdom er defineret ved at referere til kroppens sundhedstilstand. Som vi ved, betyder handicap og sygdom imidlertid to forskellige ting. Hvis du er syg, forventer du i de fleste tilfælde at kunne blive helbredt, og at helbredelsen vil retablere kroppens integritet. Handicap er således ikke en sygdom, fordi handicap er en permanent tilstand. Handicap er snarere en anomalitet (fra det græske ord "omalos", som indikerer noget, der ikke er blødt) og derfor en forskellig og vedvarende livstilstand med en fuld og hel intellektuel, psykologisk og social proces.

"Handicap" er resultatet af interaktionen mellem individuelle handicap og sociale forventninger i forhold til autonomi, kommunikation, bevægelse, socialisering og almindelig adfærd.

En definition på handicap som formuleret ovenfor er ikke absolut, men kun relativ og vil ændre sig i takt med at begrebet og opfattelsen i samfundet ændrer sig på forskellige stadier i udviklingen. Det står i modsætning til de medicinske diagnoser og mærkater, der bruges om en person til at beskrive vedkommende som bærer af et bestemt syndrom – autist, psykotisk – og afviser enhver kvantitativ evaluering (IQ), som udover mærkaterne giver konkrete elementer at arbejde med, så du kan designe,

bygge og teste indlæringsmæssige, pædagogiske interventioner.

Filosofien, der har inspireret denne definition, er hentet fra begrebet om "tilpasningsdygtig adfærd". Ifølge denne filosofi er det ikke vigtigt hvilke færdigheder, personen med handicap ville have haft, hvis personen var "normal" idet det er mere vigtigt at se på, hvordan personens adfærd adskiller sig fra en normal udvikling. Således fokuserer man på repertoire af tilpasningsdygtig adfærd, som de bestemmes af omgivelsernes krav: Analysen vil fokusere på steder og omgivelser og vurdere de færdigheder, der er mest brugte i de givne situationer.

Den rehabilitative intervention over for mennesker med handicap fokuserer på, hvad personen ikke er i stand til i forhold til specifikke forventninger, karakteren af handikappet og personens færdigheder, styrker og ekspertise.

Handikappet evalueres også på baggrund af, hvad personen med handicap alt for ofte synes at give udtryk for, som er repræsenteret gennem ikke-tilpassende adfærd, der resulterer i skade på sig selv og hindrer udvikling – kognitiv, følelsesmæssigt og relationelt. Her kan bruges termene "adfærdsvanskeligheder" eller "markerende adfærd" (selv-skade, aggression osv.).

Markerende adfærd kan behandles gennem rehabilitative interventioner. Metoden er baseret på observationer af adfærd, som inddeles i mange små dele, der kan observeres, således at de kan analyseres i mere objektive termer.

Strategiske elementer i forbindelse med at skabe et uddannelsesprogram, der knytter sig til de adfærdsmæssige metoder er: stimulans, respons og konsekvens.

- 1) Stimulans: Dette betyder ethvert objekt eller hændelse i den konkrete verden, der ville give mulighed for at svare.
- 2) Respons: Betyder enhver aktivitet eller adfærd som subjekt udfører under tilstedeværelsen af stimulansen.
- 3) Konsekvens: dette refererer til det, der sker med subjektet efter respons.

Når du vil indlære eller forbedre en adfærd, er det vigtigt at:

-
- 1) Vurdere det eksakte respons (resultat), som du ønsker fra subjekt.
  - 2) Vælge en eller flere stimuli, der kan facilitere responsen.
  - 3) Vælge en eller flere forstærkende konsekvenser, der styrker muligheden for at opnå den ønskede respons.

Det forstærkende element i konsekvensen er noget, der værdsættes af personen. Hvis det falder på rette tidspunkt, kan det styrke muligheden for, at samme respons vil komme igen i fremtiden.

Rehabiliteringen indfører den målsætning at begrænse virkningen af handlingsbegrænsende tilstande gennem interventioner, der skal hjælpe til at opretholde den højeste grad af uafhængighed, som er kompatibel med en given klinisk tilstand.

Det er beskrevet som en fler-dimensionel tilgang, der involverer flere forskellige fagfolk, med henblik på at forbedre livskvaliteten for personer med handicap.

At fremme livskvaliteten for både brugere og omsorgspersonale kan opnås gennem specifikke teknikker rettet mod personen og mod at optimere særlige karakteristika i omgivelserne med henblik på at facilitere et tilpassningsforhold og dermed mindske graden af handicap. Det er vigtigt at involvere personalet i rehabiliteringsprojektet og bruge dem som en ressource, der skal støttes gennem passende uddannelse og, om nødvendigt, psykologisk støtte.

Socialpædagoger indenfor en rehabiliteringskontekst er fagfolk, der: planlægger og implementerer projekter med et vist formål og en vis kontinuitet; observerer og analyserer behovene hos de personer, de arbejder med; rapporterer om personens ressourcer; koordinerer og godkender de socialpædagogiske interventioner; som er involveret i udviklingen af den personlige pleje og omsorg samt bedringen af sociale færdigheder og afrapportering om ydeevne (hvilket bør gøres i en hjælpsom og sympatisk tone).

Socialpædagogens handlinger er rettet mod individets kompleksitet og ikke blot mod individets helbedsmæssige tilstand, fysisk eller mental. En person med handicap er først og fremmest menneske, et individ, og bør opfattes som sådan.

I situationer, hvor folk glemmer denne kompleksitet, falder omfanget af intervention og bliver fragmenteret og mangelfuld. Socialpædagogik har værktøjerne til udvikling og til at tilpasse sig forandringer. Det er socialpædagogens pligt at finde en strategi, der angiver – om end nogle gange kun midlertidigt og i meget individuel form – hjælp og løsning af problemet.

I de latinske lande bruges termen "social educator" og "educator" om socialpædagoger og pædagoger. Ordet "educate" stammer fra det latinske ord "educio", som betyder at give føde eller hele, men også at udvinde, bringe frem, bringe frem fra det indre, frembringe potentiale.

"Educate" betyder således at tage ansvar for omsorgen for andre mennesker, idet man forsøger at involvere alle, der kan være behjælpelige med projektet – først og fremmest familien.

Sidst betyder "educate" at bringe lys i bevidstheden, til potentielle eller gemte færdigheder der kan blive den arv fra livet, som karakteriserer ethvert menneske.

Socialpædagogen er en professionel person med en vigtig rolle indenfor social- og sundhedsydelser og med den særlige opgave at fremme forståelsen for den person, der både har potentialer og begrænsninger. Socialpædagogen er orienteret mod at reducere sociale problemer, mod at varetage og udbrede det psykiske velbefindende og social rehabilitering i den bredeste betydning med henblik på at katalysere den vitale dimension og hjælpe til med at optimere livskvaliteten og værdigheden, som styrker det enkelte menneske, reducerer mangler og øger ressourcerne.

Appendiks 6. Socialpædagogens rolle indenfor psykiatrien

Af CEESC, *Collegi Educadores i Educadors Socials de Catalunya*

1. Funktioner i forhold til brugere

- Afholde interview og udarbejde første forslag til aktiviteter.
- Skabe forbindelse mellem brugeren, de tilbudte ydelser og resten af gruppen.
- Socialpædagogen er en støtteperson for brugeren, som brugeren kan bruge til at afdække evner, vanskeligheder og interesser; brugeren tilbydes vejledning og rådgivning i tvivlsspørgsmål eller konfliktsituationer.
- Socialpædagogen skal fremme brugerens autonomi og få dem til at overveje terapeutiske forløb, idet de skal respektere brugerens beslutninger og deres personlige situation.
- Tilbyde gruppeforløb, de fremmer og stimulerer deltagernes kognitive og udtryksmæssige evner.
- Give brugere informationer og rådgivning vedrørende fritid samt sociale og kulturelle ressourcer i lokalsamfundet.
- Facilitere kontakten mellem brugeren og omgivelserne
- Facilitere refleksion over den selv-stigmatisering, der følger i kølvandet på psykiske lidelser.
- Varetage brugerens pligter og rettigheder.

2. Funktioner i forhold til familierne

- Facilitere relationen og kommunikationen mellem bruger og familie.
- Få familien involveret i brugerens terapeutiske forløb og rehabiliteringsprocesser.
- Tilbyde ressourcer og strategier, der skal mindske de udtrykte følelser.
- Deltagelse i monitorering af psyko-pædagogiske grupper rettet mod brugere og deres familier.
- Give brugere information og introduktion til ydelserne.

3. Funktioner i forhold til arbejdsholdet

- Koordinere information og opnå enighed, der tilgode- ser brugerens interesse, vedrørende interventioner, med alle involverede fagfolk og instanser.
- Deltage aktivt i planlægningen, implementeringen og vurderingen af de forskellige interventionsprojekter og programmer.
- Sikre at formålet med resocialisering og integrering opretholdes, idet man respekterer individet som et menneske og arbejder med evner og potentialer samt undgår et skævvredet perspektiv, der alene forholder sig til klinisk og medicinsk rehabilitering.
- Afrapportering om brugerens sociale og pædagogiske udvikling
- Kontrollere beskæftigelsestilbudsprocesser
- Yde støtte og vejledning til holdet af socialpædagoger

4. Funktioner i forhold til lokalsamfundet

- Bringe realiteterne vedrørende psykiske lidelser tættere ind i samfundet for at bryde med stigmatiseringen og urigtige opfattelser af disse lidelser.
- Få udefrakommende parter til at involvere sig med henblik på at facilitere integrationen af de ramte mennesker i samfundet.
- Skabe kendskab til ydelserne og de sociale, kulturelle og fritidsmæssige indhold i ydelsen.
- Samarbejde om et arkiv der indeholder oplysninger om ydelser, tilbud og organisationer i området.
- Monitorering af brugere der har aktiviteter i lokalområdet.
- Fremme, forberede og monitorere lokale interventionsprojekter, der kæmper mod stigmatiseringen af psykiske lidelser og fremmer autonomi.
- Koordinering af frivillige.

